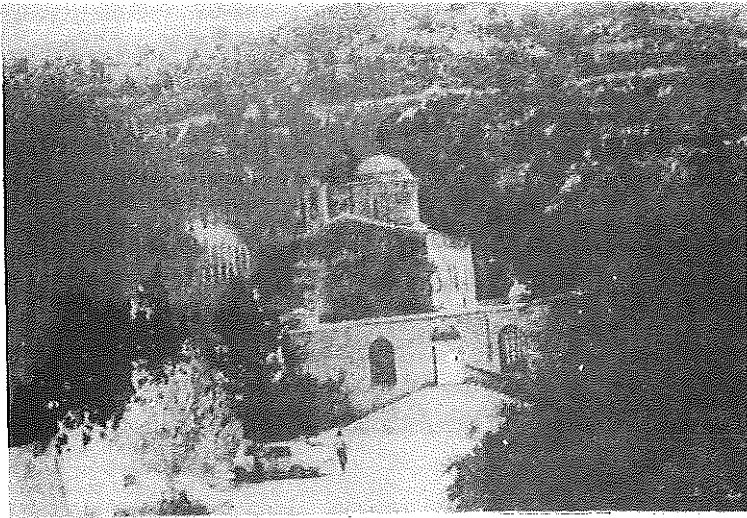

Το Μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΙ ΜΑΧΗΣ ΚΑΡΟΥΖΗ

Όσο κι αν προσπαθήσεις, σα βρεθείς στο φιλόξενο χώρο του μοναστηριού του Αγίου Νεοφύτου, να απομυώσεις το μοναστηριακό συγκρότημα από τη ζωή και το έργο του ιδρυτή του, ίσως δε θα το καταφέρεις.

Παντού πλαισιείται η αθέατη μορφή του Αγίου Νεοφύτου, αυτού που πρώτος επέλεξε την περιοχή και που πρώτος προτίμησε για κατοικία και χώρο προσευχής μια σπηλιά, ψηλά στο συμπαγή ασβεστολιθικό βράχο. Και δεν είναι μόνο ο χώρος αλλά και όλη διαρρύθμιση και αγιογραφική απεικόνιση της Εγκλειστρας που αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις και το χαρακτήρα του Αγίου. Σε καταλαμβάνει δέος, σαν αναλογιστείς πως ο Άγιος Νεόφυτος μέχρι την ηλικία των δεκαοχτώ χρόνων ήταν αγράμματος, κι όμως προτού εγκαταλείψει το γήινο κόσμο, άφησε πίσω του ένα πλούσιο συγγραφικό έργο. Αλλά και η ζωή του είναι γεμάτη περιπέτεια και συγκινήσεις. Ο ίδιος θεωρούσε την κάθε ενέργειά του ως θέλημα θεού. Η επιμονή, η εγκορτίωση κι ιδιαίτερα η πίστη του στο θεό εκστασιάζουν το σημερινό μελετητή του έργου του. Είναι ευτύχημα γιατί ο βαθός με-

λητής του Αγίου, ο Ιωάννης Τοικνόςπουλλος, αφιέρωσε πολλά χρόνια κι έζησε κοντά στην Εγκλειστρα, ώστε να μπορέσει να μας κληροδοτήσει ένα τεράστιο συγγραφικό έργο για τη ζωή και τις δραστηριότητες του Αγίου Νεοφύτου.

Ο Άγιος Νεόφυτος, που ονομάζεται και Έγκλειστας, γεννήθηκε το 1134 στον Κάτω Δρυ, ένα όμορφο χωριό κοντά στα Λεύκαρα. Οι Κατωδρύτες, τα παλιά εκείνα χρόνια, που την Κύπρο κυβερνούσαν οι Βυζαντινοί, κοινωνικά εξαρτιόνισσαν από τα Λεύκαρα. Είναι αργότερα, όταν μεγάλωσε ο οικισμός, που ο Κάτω Δρυς απέκτησε κοινοτική αυτοτέλεια. Έτσι εξηγείται και το οπολιτίσιο του Αγίου.

«Των Λευκάρων το κλέος και Κυπρίων το καύχημα...»

Στο Κάτω Δρυ σūζεται μέχρι σήμερα το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Άγιος, καθώς και ένα κτήμα της οικογένειάς του Αγίου, που παραμένει πάντοτε ακαλλιέργητο. Στο ίδιο κτήμα υπάρχει μικρή εκκλησία αφιερωμένη στον Άγιο Νεόφυτο.

Οι γονείς του δεν του έστελναν σε σχολείο για να μάθει έστω και

τα στοιχειώδη γράμματα, όμως ενεφύσησαν στην ψυχή του την αγάπη και την πίστη στην Ορθοδοξία. Την πικρία που αισθανόταν γιατί μεγάλωσε αγράμματος την εκφράζει με τα δικά του λόγια:

«... Όχι μόνο δεν είχα την ευτυχία να αποκτήσω την έξω και μόνη εγκόκλιο παιδεία, αλλ' ούτε μα μέρη δεν απεστέληκα από τους γονείς μου σε μάθηση αλφαβήτου, και έτσι καθόλου δεν εγνωρίζω π είναι το άλφα ή π είναι το βήτα και τα εξής και σε τίποτε δεν διέφερα από όπλαστο και αμαθές πρόβατο»

Σε ηλικία δεκαεφτά χρόνων οι γονείς του θέλουν να τον παντρέψουν, αφού βρήκαν και την κοπέλλα της αρεσκείας τους, σύμφωνα άλλωστε με τις συνήθειες της εποχής εκείνης. Μάλιστα τον αρραβώνισσαν και όλα εξελοσσούνται κανονικά για το γάμο. Όμως ο Νεόφυτος ένιωσε πως ήταν πλασμένος για άλλα και όχι για το μοχθηρό υλικό αγώνα της καθημερινής ζωής. Έτσι εγκατέλειψε το χωριό κι τράβηξε για το μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου, στον Κουτσοβέντη, για να

γίνει μοναχός. Αρ: Άρε να γράψει στην Τυπική Διαθήκη του;

« Ένας κλαίει για τη ζημιά που του ήρθε ξαφνικά.

Άλλος κλαίει και στενάζει γιατί πρόωρα του χάθηκε το παιδί. Άλλος έχει πολλά παιδιά και τυραννιέται από φτώχεια. Κάποιος πλούσιος και διάσημος έγινε φτωχός και ήρθε ο θάνατος και τον γύμνωσε από κάθε ευτυχία... Ένας από ημῶν και υπόληψη έπεσε σε αημία, άλλος βαρύνεται από τη σκληρότητα

των φορολογιών κι άλλος κλαίει για τη θλίψη που του ήρθε απροσδόκητα. Αν πλεχτώ στη ζωή θα πάθω και εγώ τα ίδια, γιατί είναι αδύνατο να αποφύγει κανείς τη δυσκολία που φέρουν της ζωής τα παθήματα. Αλλά κι αν ακόμα μπορούσεις να αποφύγεις τη δυσκολία αυτή κι αν περισσότερο απολαύσεις όλη την ευδαιμονία του κόσμου ποιο το κέρδος αφού υπάρχει μπροστά μας ο θάνατος και μας περιμένει ένας άλλος κόσμος;»

Ο ηγούμενος της Μονής του Αγίου Χρυσοστόμου του ανάθεσε από την αρχή να καλλιεργεί τ' αμπέλια, μια εργασία για την οποία ο Νεόφυτος είχε ιδιαίτερη κατάρτιση. Ο Νεόφυτος στα χωριά του εξάλλου έχαιρε φήμη καλού αμπελοργού: «Όμως ταυτόχρονα ένιωσε την αδυναμία της μάθησης και με ιδιαίτερο ζήλο, εντελώς μόνος, σε σύντομο χρονικό διάστημα έμαθε να γράφει και να διαβάζει. Η εντρίφηση της Αγίας Γραφής αποτέλεσε μια πλούσια εμπειρία.

«Την νήσον κατέλιπες, την σην πατρίδα παμμάκαρ, την εκθρεφάμενη σε, και σ' αυτόν εμάκρυνας οδηγούμενος, υπ' Αγγέλου Όσιε Ιεροσολύμων, πόλιν θείαν σπεύδων έβασσας, και προσεκύνησας, ίχνη του Κυρίου τα πάνοπτα.

Εντείνθεν υπεχώρησας, προς τα της ερήμου ευδότερα, και Θιβεριάδος, τα μέρη ψηλαφών ως θρηνητής, ίνα τυχών πνα σύσκησον, μηθεις τα κρείττονα».

(Στηχηρό που ψάλλεται στα Απύσχηα του Εσπερινού την 24η Ιβουαρίου).

Επανερχεται στην Κύπρο, κα

ταφύγει και πάλι στο μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου, που φρόγότερα και πάλι εγκαταλείπει προζοπορώντας μέχρι την Πάφο, με πρόθεση να μεταβεί στη Μικρά Ασία και να ζητήσει καταφύγιο στο όρος Λάτρος της Ιωνίας. Στο λιμάνι της Πάφου του έκλεψαν τα δυο νομίσματα με τα οποία θα πληρωνε τα ναύλα του. Ρακένδυτος και σπημέλτος όπως ήταν, προκάλεσε τις υποψίες των φρουρών και μάλιστα φυλακίστηκε για ένα εικοσιτετράωρο. Ο ίδιος θα θεωρήσει τα συμβάντα ως θέλημα Θεού.

Χωρίς λεφτά, μόνος, περιπλανιέται στην παράκτια πεδιάδα της Πάφου και στο τέλος φθάνει στην περιοχή όπου βρίσκεται το σημερινό μοναστήρι. Οι εκτεθειμένοι βράχοι με τη σπηλιά, η ύπαρξη πηγής, η απομόνωση της περιοχής, όλα συνέβαλαν στο να πάρει την απόφαση και να ιδρύσει μόνιμο το ασκητικό του καταφύγιο. Ήταν πια 25 χρόνων, γράφει δε για το μέρος της εκλογής του:

«Το βραχύτατον σπήλαιον... ο ην έρημον και διαφόρων ορνίθων ανάπαυλα, εμοί κατεφάνη εράσιμον δια τον τόπον το ήσυχον».

Ο Άγιος άρχισε χωρίς χρονοτρήη να λαξεύει το βράχο και σε διάστημα ενός χρόνου δημιούργησε την Εγκλείστρα, που σήμερα συγκινεί κάθε επισκέπτη. Μέσα στο σπήλαιο έστησε εκκλησία που την αφιέρωσε στον Τιμιο Σταυρό. Το σπήλαιο, που διατηρείται σχεδόν ακέραιο, περιλαμβάνει το νάρθηκα, τον κυρίως ναό, το ιερό και το κελλί του Αγίου. Σώζονται ακόμα στο κελλί του Αγίου το πέτρινο γραφείο, το πέτρινο βάθρο όπου κοιμόταν αλλά και όπου καθόταν, η βιβλιοθήκη και ο τάφος.

Αφού ετοίμασε όλα για την ταφή του, εκάλεσε, όπως γράφει ο ίδιος, του εσαό του και του είπε:

«Κι αν ακόμη προφθάσεις να γίνεις κύριος όλου του κόσμου, τίποτε περισσότερο απ' αυτό τον τάφο δεν θα έχεις δικό σου».

Όπως είναι γνωστό, το όλο σπήλαιο ο Άγιος ονόμασε Εγκλείστρα, μια και σ' αυτό ζούσε κλεισμένος. Από την Εγκλείστρα πήρε και το όνομα Έγκλειστος.

Την εικονογράφηση της Εγκλείστρας ο Άγιος φρόντισε 24 χρόνια μετά την άφιξη του στην περιοχή. Ο καλλιτέχνης αγιογράφος Θεόδωρος Αψευδής πρόσφερε την εργασία του, ενώ οι δαπάνες έγιναν και από μοναχό

της Μονής. Στο μεταξύ όταν ο Έγκλειστος Νεόφυτος χειροτονήθηκε προεβύτερος από τον Επίσκοπο Πάφου, δέχτηκε κι άλλους μοναχούς ως μαθητές του. Μάλιστα κατασκευάστηκαν κελλιά γι' αυτούς. Χτίστηκε επίσης μεγάλη αφιδωτή οικοδομή με εντολή του Αγίου να ανεγερθεί αργότερα στο όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Ζωαρχικής Τριάδος. Είναι πράγματι εκπληκτικό, να επισκέπτεσαι σήμερα την εκκλησία που τα θεμέλια της τέθηκαν από τον ίδιο τον Άγιο, τόσους αιώνες πριν. Είναι γι' αυτό που αισθάνεσαι συνεχώς την παρουσία του Αγίου Νεοφύτου σε κάθε βήμα σου στον ιερό αυτό περίβολο του μοναστηριού. Με την Τυπική του Διαθήκη ρύθμισε με κάθε λεπτομέρεια την όλη ζωή στην Εγκλείστρα. Στο 65ο έτος της ηλικίας του, αποφάσισε να λαξεύει την «Ανωτέρα Εγκλείστρα ή κτην Νέα Σιών» πιο ψηλά από την προηγούμενη, όπου θα μπορούσε να αποσυρθεί για να αποφύγει την ενόχληση των επισκεπτών, που συνεχώς πληθαιναν. Είναι πολύ δύσκολο για το σημερινό επισκέπτη να περιδιάβσει την Ανωτέρα Εγκλείστρα.

Ο Άγιος Νεόφυτος πέθανε σε ηλικία 85 χρόνων και τάφηκε στον ίδιο τάφο που ετοίμασε ο ίδιος.

Αργότερα κάπου 200 χρόνια μετά το θάνατο του Αγίου, χτίστηκε ο Μεγάλος Ναός, τα θεμέλια του οποίου, όπως αναφέρθηκε ο ίδιος ο Άγιος. Ο κτήτορας του ναού είναι άγνωστος, όμως είναι αφιερωμένος στη Θεοτόκο Μαρία. Πήνανό μια και η Μονή ονομαζόταν «βασιλική» ο κτήτορας να είναι κάποιος βασιλιάς ή τουλάχιστον να ανήκει σε βασιλική οικογένεια. Είναι στην εκκλησία αυτή του 15ου αιώνα που φυλάγονται τώρα τα λείψανα του Αγίου, όπως ανακαλύφθηκαν το 1750 στην Εγκλείστρα. Ο Μεγάλος Ναός από τις μέρες του Ηγουμένου Γρηγορίου μέχρι σήμερα ονομάζεται Ναός του Αγίου Νεοφύτου γιατί είναι εδώ που ημάτι η μνήμη του Αγίου. Η εκκλησία, που' ναι χρισμένη με πελεκητή ασβεστόπετρα είναι τρίκλιτη με τρούλλο. Τα τρία κλίτη διαχωρίζονται μεταξύ τους με αψίδες και κολώνες. Στην καμάρα του βόρειου κλίτους τοιχογραφήθηκε ο Ακάθιστος Ύμνος. Αξιοπρόσεκτες είναι οι τοιχογραφία που παρουσιάζει την άφιξη των τριών μάγων πάνω σε άλογα καθώς και η Φυγή στην Αίγυπτο. Στο ιερό διατηρούνται μερικές έξοχες τοιχογραφίες, όπως είναι η Παγαγία με το Χριστό και τους

δύο Αγγέλους, καθώς και η Μετάληψη. Διακρίνονται ακόμα έξι από τους Μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας, ο Αθανάσιος, ο Γρηγόριος, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο Μέγας Βασίλειος, ο Κύριλλος και ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων. Στο νότιο κλίτος σώζονται μερικές τοιχογραφίες που παρουσιάζουν τον Ιωακείμ να προσεύχεται σε μια στάση βαθιού στοχασμού, ενώ δίπλα βρίσκεται μια άλλη τοιχογραφία με τον Ιωακείμ και την Άννα. Το ελζόγλυπτο τέμπλο της εκκλησίας είναι έξοχης τέχνης, και το στολίζουν διάφορες αξιοπρόσεκτες εικόνες. Ο σημερινός επισκόπος στο μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, αφού πρώτα προσευχηθεί στην εκκλησία, χωρίς σπατάλη χρόνου συνήθως τρέχει να γνωρίσει την Εγκλείστρα. Όμως η Εγκλείστρα είναι για άλλος κόσμος. Πρόκειται για αστοφωλιά λαδευμένη μέσα σε σμπαναή σασβεστόλιθο. Στα μεσαιωνικά εκείνα χρόνια η ανάβαση και η διαμονή σ' αυτή θα' ταν κάθε άλλο παρά άνετη. Σαγηνεύει ο μικρός τοιχογραφημένος χώρος και ο διαχωρισμός του. Οι τοιχογραφίες παρμένες κυρίως από την Αγία Γραφή σε αναγκάζουν να σταματήσεις και να τις καλοπροσέξεις. Στο νόρθηκα ξεχωρίζουν η τοιχογραφία με το Μυστικό Δείπνο, μια έξοχη ζωγραφιά με το Χριστό να «νίπτει τους πόδας των Μαθητών του», η Φιλοξενία του Αβραάμ, η Σταύρωση, η Προδοσία, η Ανάσταση, κ.λπ.

Στον κυρίως ναό ο επισκόπος ξεχωρίζει μια τεράστια ζωγραφιά του Παντοκράτορα, μια σειρά από φημισμένους ασκητές, την Ανάληψη και άλλες. Αξιοπρόσεκτη είναι η τοιχογραφία που παρουσιάζει τους Αγγέλους Γαβριήλ και Μιχαήλ να εγείρουν τον Άγιο από τον Τάφο κατά την ημέρα της Κρίσης. Το μικρό εικονοστάσι είναι χωρίς εικόνες. Διατηρείται η Αγία Τράπεζα και ο Ξύλινος Σταυρός της εποχής του Νεοφύτου.

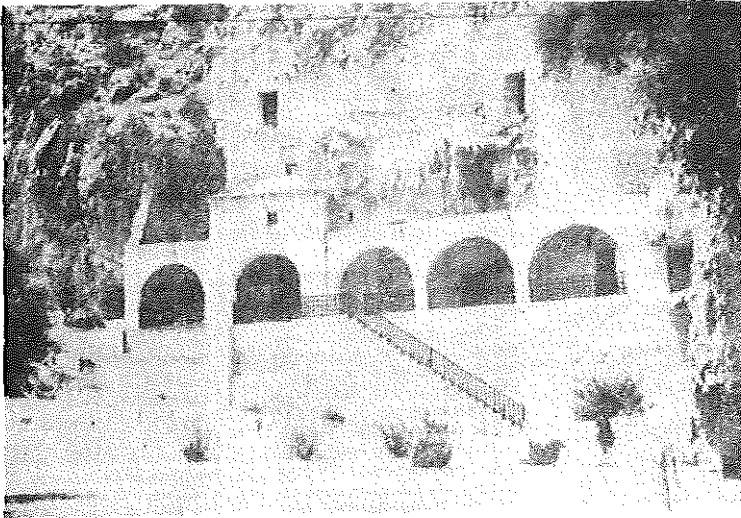
Το μικροσκοπικό κελλί του Αγίου είναι ίσως εκείνο που ελκύει περισσότερο την προσοχή των επισκεπτών, που άβωνοι το περιεργάζονται με μια κατάνυξη που την επιβάλλει ο άγιος χώρος. Το πέτρινο κρεβάτι, το πέτρινο γραφείο και ο τάφος του Αγίου, μερικές τοιχογραφίες με τον Άγιο Νεόφυτο να προσεύχεται, όλα αποκαλύπτουν τη βαθιά πίστη του Αγίου, τη ματαιότητα της ζωής που πολύ νωρίς ο Άγιος συνειδητοποίησε και την ασταμάτητη συγγραφή κάτω από συνθήκες αυστηρής ασκητικής ζωής.

Αξίζει να αναφερθεί πως οι τοιχογραφίες στην Εγκλείστρα, όπως ο ίδιος ο Άγιος σημειώνει, συμπληρώθηκαν 24 χρόνια μετά την άφιξη του στην περιοχή. Αυτό μας οδηγεί στο έτος 1183. Μια επιγραφή στην Εγκλείστρα επιβεβαιώνει τη χρονολογία αυτή. Ο νάρθηκας τοιχογραφήθηκε κάπου δεκαετία χρόνια αργότερα.

δηλαδή το 1196 μ.Χ., όπως επιβεβαιώνεται από μια άλλη επιγραφή. Όμως το 1503 μ.Χ. οι τοιχογραφίες του μέρους αυτού ανακαίνιστηκαν.

Ένα άλλο σπήλαιο δίπλα στην Εγκλείστρα που πιθανόν ήταν τοιχογραφημένο εμφανίζεται κατάνυχο από τη φωτιά.

Είναι πάρα πολλοί εκείνοι που έγραψαν για το μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, τη ζωή και το έργο του Αγίου. Ο Τζέφρου (1918) αναφέρει: Το Μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου ιδρύθηκε στο τέλος του 12ου αιώνα, την ίδια εποχή που εγκαθιδρύθηκε η Φράγκικη διοίκηση στο νησί. Η αρχική ιστορία του μοναστηριού είναι αρκετά γνωστή εξαιτίας της Τυπικής Διαθήκης του Αγίου που δημοσιεύτηκε... Ο Άγιος έγραψε, επιπρόσθετα, διάφορα άλλα έργα μεταξύ των οποίων είναι και η ιστορία της Βρετανικής κατάκτησης της Κύπρου από το Ριχάρδο. Σ' αυτό το βιβλίο αναφέρει πως αντί η Αγγλική κατάκτηση του νησιού νάναί ένα επίτευγμα των όπλων, όπως αναφέρεται από τους περισσότερους Ευρωπαίους χρονογράφους, η κάθοδος του βασιλιά Ριχάρδου χαιρείστηκε από τους ιθαγενείς της Κύπρου με αγάλλιαση... Το μοναστήρι βρίσκεται στη μια πλευρά ενός στενού φαραγγιού σε μια σειρά από χαμηλούς λόφους που εκτείνονται παράλληλα προς τη δυτική ακτή του νησιού. Αυτό το φαράγγι στο

Η Εγκλείστρα

παρελθόν μπορούσε να προσεγγιστεί με μονοτάτι που μόνο τα μολύβια το χρησιμοποιούσαν... Ίχνη άλλων σπηλαίων για τους ερημίτες βρίσκονται στον ίδιο βράχο της Εγκλείστρας, όπου πιθανόν έζησαν οι μαθητές του Αγίου Νεοφύτου... Το μοναστήρι της Εγκλείστρας στα τελευταία χρόνια έχει γίνει θερινή κατοικία για τους Παφίτες».

Εξάλλου, ο Γκάνις (1936) σημειώνει: «Το μοναστήρι είναι τοποθετημένο σε μια πλευρά ενός στενού φαραγγιού, οι πλευρές του οποίου είναι καλυμμένες με ελιές, κυπαρίσσια και άλλα δέντρα... Το εσωτερικό της εκκλησίας παρουσιάζει αρκετά απομεινάρια τοιχογραφιών δύο περιόδων... του 16ου αιώνα, ενώ εκείνες στην καμάρα του βόρειου πλάτους είναι προγενέστερης χρονολογίας. Ένα μέρος του τέμπλου είναι του 17ου αιώνα... Πάνω από την αριστοεργή θύρα της εκκλησίας υπήρχε η επιγραφή που έδινε τη χρονολογία και την ιστορία της εκκλησίας, αλλά αφαιρέθηκε από τον Ηγούμενο το 1878 από φόβο μήπως οι Άγγλοι μετέτρεπαν την εκκλησία σε Προτεσταντική».

Ο Λοΐζος Φιλίππου (1949) που επισκέφθηκε πολλές φορές το μοναστήρι και το μελέτησε, γράφει: «Το κλίμα της περιοχής είναι εξαιρετικό, με δροσερά καλοκαίρια και γλυκές χειμώνες... Το μοναστήρι, σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε από Βυζαντινό Αυτοκράτορα και γι' αυτό ονομάζεται Βασιλική Μονή. Από το 1631 μ.Χ. είναι Σταυροπηγικό μοναστήρι... Δεν υπόκειται στη δικαιοδοσία του Επισκόπου της Πάφου, στην διοικητική περιφέρεια του οποίου βρίσκεται, αλλά μόνο στον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου. Το μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου ιεραρχικά είναι τρίτο μεταξύ των μοναστηριών της Κύπρου, μετά τα μοναστήρια του Κύκκου και του Μαχαίρα... Το 1778 μ.Χ. ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός δημοσίευσε στη Βενετία το βιβλίο της Ακολουθίας του Αγίου Νεοφύτου και την επόμενη χρονιά ακόμα ένα, εκείνο της Τυπικής Διαθήκης του Αγίου...».

Ο Χόκαρθ (1889) αναφέρεται ιδιαίτερα στην τοποθεσία του μοναστηριού: «Το σημερινό μοναστηριακό συγκρότημα βρίσκεται σ' ένα μικρό παράδεισο τρεχούμενου νερού και πυκνών δέντρων ελιάς, ροδιάς και λεμονιάς, στα νότια της σπηλιάς όπου αναζητήσε για πρώτη φορά καταφύγιο ο Άγιος...».

Ο Χάκκετ (1901) αναφέρει μερικά ενδιαφέροντα στοιχεία για τον Άγιο Νεόφυτο. «Όλες οι τάσεις και οι προημήθειες του από την αρχή φαίνονται να κλίνουν προς τον ασκητισμό. Πολύ νεαρός ακόμα συλλογιζόταν για θέματα όπως η ανικανοποίησή φύση των γηινών επιδιώξεων και η ανασφάλεια της ζωής, θέματα που πολύ λίγο γοήτευαν τους συνομηλικές του. Το αποτέλεσμα όλων αυτών των ρεμβασμών ήταν η απόφαση του να γίνει μοναχός...»

Ο Ιωάννης Τσικνιπούλλος, που τόσα πολλά έγραψε για τον Άγιο Νεόφυτο, μεταξύ άλλων αναφέρει: - «Κατά το 1434 επί των θεμελιών τα οποία είχαν τεθεί υπό του Αγίου Νεοφύτου, εκτίσθη, εις τον περίβολον της Μονής, ο Ναός της Εγκλειστριακής Παναγίας, τρικλιτός 22.83 X 11.00 μ. Ο Ναός αυτός αργότερον επεξετάθη προς δυσμάς κατά 5.36 μ. υπό των Λατίνων, δια να λειτουργή εν τω χώρῳ της επεκτάσεως ιδιόν των Ευκτηρίων. Μετά την λήξιν της Φραγκοκρατίας το Ευκτήριον εκείνο αποτέλεσε τμήμα του Ορθοδόξου Ναού. Εις αυτόν τον Ναόν μετεκομίσθησαν κατά την 28ην Σεπτεμβρίου του 1750, το Ιερόν Λείψανον του Αγίου, δια δε τούτο, αργότερον, ο Ηγούμενος Γρηγόριος (1855 - 1893) τον μετονόμασε εις Ναόν του Αγίου Νεοφύτου... Η ιστορική αυτή του Αγίου Νεοφύτου Μονή παραμένει προσφιλέστατον λαϊκόν προσκύνημα, ιδιαίτερως δ' ελκύει αμέριστον το ενδιαφέρον των Βυζαντινολόγων».

Ο Α. Μερακλής (1976) σ' ένα σύντομο ιστορικό κείμενο για το βίβαιο και το έργο του Αγίου Νεοφύτου, που πολύ βασίζεται στα συγγράμματά του Τσικνιπούλλου, παρουσιάζει τον Άγιο ως ζηλωτή μαθητή του Χριστού... διδάσκαλο των ανθρώπων... ιεροκήρυκα... ποιητή... πεζογράφο... ιστορικό... Χρυσόστομο της Κύπρου... συγγραφέα...

Και πολλά άλλα γράφει για τον Άγιο και το Μοναστήρι του. Ίσως νάναι από τα λίγα μοναστήρια στην Κύπρο που μελετήθηκε τόσο πολύ και σε τόσο βάθος, μια κι ο ίδιος ο Άγιος Νεόφυτος έγραψε τόσα πολλά για την εποχή του, για την Εγκλείστρα και για τη ζωή του.

Το Μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, φιλόξενο, σε προσήθη θέση τοποθετημένο, σ' ένα ευχάριστο περιβάλλον που δυστυχώς ο σύγχρονος τουρισμός το απειλεί, είναι χώρος για προσευχή, μελέτη,

πνευματική και ψυχική ανάσταση. Στον πάνοπλο τούτο χώρο όχι μόνο αναβαφίζουμε την ψυχή και εξαγιώνουμε λυτρωτικά την καρδιά μας, αλλά και συνεδηγοποιούμε το ύψος και το μεγαλείο της ασκητικής ψυχής του Αγίου. Γιατί ο Άγιος Νεόφυτος αντί των στοιχειωδών γραμμάτων διδάχθηκε από τους γονείς και την κοινότητά του την πίστη προς το Θεό, εγκατέλειψε πολύ νωρίς τις συνηθισμένες ανθρώπινες ασχολίες και επιδόθηκε στο μοναχικό και ασκητικό βίβαιο, για να καθιερωθεί με τα χρόνια, πολύ επάθια, Άγιος, της «Κύπρου το καίχημα»